

Lakivaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (tiedoksiantoasetuksen muuttaminen)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (tiedoksiantoasetuksen muuttaminen) (U 77/2018 vp): Asia on saapunut lakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Kirsi Pulkkinen, oikeusministeriö
- käräjätuomari Riitta Mutanen, Helsingin käräjäoikeus
- yksikönpäällikkö Jouni Vaahtera, Oikeusrekisterikeskus
- asianajaja Eva Storskrubb, Suomen Asianajajaliitto
- professori Johanna Niemi

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö
- Valtakunnanvoudinvirasto

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on 31 päivänä toukokuuta 2018 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siiviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa annetun asetuksen (EY) N:o 1393/2007, jäljempänä tiedoksiantoasetus, muuttamisesta (COM(2018) 379 final). Ehdotus perustuu Euroopan unionin toiminnasta tehtyyn sopimukseen ja erityisesti sen oikeudellista yhteistyötä yksityisoikeuden alalla koskevaan 81 artiklaan.

Valiokunnan lausunto LaVL 25/2018 vp

Tiedoksiantoasetuksessa säädetään oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä. Tiedoksiantoasetuksen nojalla asiakirja voidaan antaa tiedoksi lähettävien ja vastaanottavien viranomaisten välityksellä, konsuliviranomaisten tai diplomaattisten edustajien välityksellä sekä postitse tai suoraan. Suomessa lähettävinä ja vastaanottavina viranomaisina toimivat pääsääntöisesti tuomioistuimet.

Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa rajat ylittävää yhteistyötä asiakirjojen tiedoksiannossa digitalisaation ja nykyaikaisen teknologian käytön avulla. Ehdotuksen pääasiallinen sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä (U 77/2018 vp).

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää ehdotuksen tavoitteita kannatettavina. On tärkeää, että rajat ylittävää yhteistyötä asiakirjojen tiedoksiannossa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tehostetaan ja nopeutetaan digitalisaation ja uuden teknologian avulla. Ehdotuksen tavoitteena on myös parantaa asianosaisten oikeusturvaa ja oikeussuojan saatavuutta.

Valtioneuvosto kannattaa sähköisten välineiden käytön edistämistä viranomaisten välisessä yhteydenpidossa ja asiakirjojen tiedoksiannossa. Neuvotteluissa on kuitenkin tarkasteltava, onko tarkoituksenmukaista ottaa tähän yksittäiseen siviilioikeudellista yhteistyötä koskevaan instrumenttiin hajautetun tietojärjestelmän rahoitusta koskevia säännöksiä. Neuvottelujen aikana on arvioitava tarkemmin ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia.

Muutosehdotusten yksityiskohtia on vielä tarkasteltava ja huolehdittava siitä, että säännöksissä otetaan huomioon asianosaisten oikeusturvan vaatimukset. Neuvotteluissa on huolehdittava siitä, että haastehakemuksen tiedoksianto asetuksen nojalla tapahtuu kansallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä hyväksyttävällä ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaavalla tavalla. Neuvotteluissa on lisäksi huolehdittava siitä, että asetus ei vaikuta kansalliseen yksipuolista tuomiota koskevaan sääntelyyn.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Euroopan komissio on 31 päivänä toukokuuta 2018 tehnyt ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppaoikeudellisissa asioissa annetun asetuksen (EY) N:o 1393/2007, jäljempänä tiedoksiantoasetus, muuttamisesta (COM(2018) 379 final).

Samanaikaisesti ehdotuksen kanssa annettiin ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi jäsenvaltioiden tuomioistuinten välisestä yhteistyöstä siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tapahtuvassa todisteiden vastaanottamisessa annetun asetuksen (EY) N:o 1206/2001, jäljempänä todisteluasetus, muuttamisesta (COM(2018) 378 final). Mainitusta asetusehdotuksesta on annettu valtioneuvoston kirjelmä (U 76/2018 vp), ja valiokunta lausuu siitä erillisessä lausunnossa.

Valiokunnan lausunto LaVL 25/2018 vp

Tiedoksiantoasetuksessa säädetään oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa EU:n jäsenvaltioiden välillä. Tiedoksiantoasetuksen nojalla asiakirja voidaan antaa tiedoksi lähettävien ja vastaanottavien viranomaisten välityksellä, konsuliviranomaisten tai diplomaattisten edustajien välityksellä sekä postitse tai suoraan. Suomessa lähettävinä ja vastaanottavina viranomaisina toimivat pääsääntöisesti tuomioistuimet.

Ehdotuksen tavoitteena on tehostaa ja nopeuttaa rajat ylittävää yhteistyötä asiakirjojen tiedoksiannossa digitalisaation ja nykyaikaisen teknologian käytön avulla. Tarkoituksena on nopeuttaa menettelyjä ottamalla sähköiset välineet käyttöön pakollisena yhteydenpitovälineenä jäsenvaltioiden viranomaisten välillä sekä edistämällä asiakirjojen sähköistä ja suoraan tiedoksiantoa. Tavoitteena on myös asetuksen tulkinnanvaraisten säännösten selventäminen sekä oikeuden saatavuuden ja oikeusvarmuuden parantaminen ehdotetuilla säännöksillä osoitetietojen selvittämisessä avustamisesta.

Lakivaliokunta pitää valtioneuvoston tavoin ehdotuksen tavoitteita kannatettavina. On tärkeää, että rajat ylittävää yhteistyötä asiakirjojen tiedoksiannossa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa tehostetaan ja nopeutetaan digitalisaation avulla. Tavoitteet parantaa asianosaisten oikeusturvaa ja oikeussuojan saatavuutta ovat myös kannatettavia.

Asetusehdotuksessa on kyse voimassa olevan tiedoksiantoasetuksen muuttamisesta. Muutoksia ehdotetaan erityisesti koskien asetuksen soveltamisalaa, asiakirjojen toimittamista sähköisesti, osoitteen selvittämisessä avustamista, postitiedoksiantoa, suoran tiedoksiannon soveltamisalan laajentamista, suoraan sähköistä tiedoksiantoa ja yksipuolista tuomiota. Muutosehdotusten pääasiallinen sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä (s. 2—4). Lakivaliokunta kiinnittää huomiota erityisesti seuraaviin muutosehdotuksiin.

Asetusehdotus sisältää säännökset asiakirjojen lähettämisestä sähköisesti. Asetuksen nykyisen 4 artiklan 2 kohdan mukaan asiakirjat, pyynnöt, vahvistukset, vastaanotto- ja muut todistukset sekä muut asiapaperit voidaan lähettää vastaanottaville viranomaisille millä tahansa sopivalla tavalla edellyttäen, että vastaanotetun asiakirjan sisältö vastaa täysin lähetetyn asiakirjan sisältöä ja että kaikki sen sisältämä tieto on helposti luettavissa. Ehdotetun uuden 3 a artiklan mukaan asiakirjojen lähettäminen jäsenvaltioiden viranomaisten välillä tapahtuu jatkossa pääsääntöisesti sähköisesti. Lähettäminen tapahtuu hajautetun tietojärjestelmän avulla, joka liittää yhteen kansalliset tietojärjestelmät suojatun ja luotettavan viestintäinfrastruktuurin avulla. Asiakirjat voidaan lähettää nopeimmalla mahdollisella vaihtoehtoisella tavalla, jos asiakirjojen toimittaminen sähköisesti edellä mainitun tietojärjestelmän avulla ei ole mahdollista odottamattoman ja poikkeuksellisen tietojärjestelmäkatkoksen takia.

Edellä todetuin tavoin valiokunta pitää sähköisten välineiden käytön edistämistä kannatettavana. Tarkoituksena on, että viranomaisten välinen yhteydenpito tiedoksiantoasetuksen nojalla tapahtuisi jatkossa sähköisesti e-CODEX-sovellusten kautta. Myös erillisessä kirjelmässä käsiteltävän todisteluasetuksen (U 76/2018 vp) mukainen viranomaisten välisen yhteydenpidon on tarkoitus tapahtua e-CODEX-sovellusten kautta. Valiokunta katsoo, että valittavasta ratkaisusta riippumatta olennaista on, että käytettävät tietojärjestelmät ovat toimivia niin, että ne myös tosiasiallisesti tehostavat ja nopeuttavat yhteydenpitoa. Säännösten on myös perusteltua olla riittävän joustavia, jotta ei tarpeettomasti rajoiteta muulla tavalla tapahtuvaa sähköistä yhteydenpitoa. Taloudellis-

Valiokunnan lausunto LaVL 25/2018 vp

ten hyötyjen arvioinnissa on myös perusteltua huomioida sähköisen tiedonvaihdon laajuus suhteessa ratkaisun toteutuksen ja ylläpidon kustannuksiin. Tähän sekä mahdollisuuksiin käyttää kansallisesti tarveharkintaa vaihtoehtoisten ratkaisujen käyttöönotossa eri asiatyypeissä pakollisuuden sijasta on perusteltua kiinnittää huomiota jatkoneuvotteluissa. Valtioneuvoston kannassa tuodaan esiin, että neuvotteluiden aikana on arvioitava tarkemmin koko ehdotuksen taloudellisia vaikutuksia. Näin ollen valiokunnalla ei ole tältä osin neuvotteluiden tässä vaiheessa enempää lausuttavaa taloudellisten vaikutusten osalta.

Asetukseen ehdotetaan lisättäväksi säännökset oikeudenkäyntiasiakirjan suorasta sähköisestä tiedoksiannosta. Sähköinen tiedoksianto olisi vaihtoehtoinen, postitiedoksiantoon rinnastettava tiedoksiannotapa. Ehdotetun uuden 15 a artiklan mukaan tiedoksiannettava oikeudenkäyntiasiakirja voitaisiin lähettää suoraan toisessa jäsenvaltiossa asuvalle henkilölle sähköisesti, jos jompikumpi seuraavista edellytyksistä täyttyy: a) asiakirjan lähettämisessä käytetään Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 910/2014 tarkoitettua hyväksyttyä sähköistä rekisteröityä jakelupalvelua; b) tiedoksiannon vastaanottaja antoi oikeudellisen menettelyn alkamisen jälkeen nimenomaisen suostumuksensa tuomioistuimelle tai menettelyn aloittaneelle viranomaiselle sähköisen tiedoksiannon käyttöön kyseisessä menettelyssä.

Valtioneuvoston kirjelmästä ilmi käyvin tavoin (s. 5) oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 §:n mukaan haasteen tiedoksianto tapahtuu ensisijaisesti siten, että asiakirja lähetetään asianosaiselle postitse saantitodistusta tai vastaanottotodistusta vastaan. Tiedoksianto vastaanottotodistusta vastaan voidaan toimittaa myös sähköisesti vastaanottajan ilmoittamalla tavalla. Haasteen sähköinen tiedoksianto edellyttää siten vastaanottajan nimenomaista suostumusta tämän tiedoksiannottavan käyttämiseen. Ehdotettu 15 a artiklan a kohta tarkoittaisi, että myös haaste voitaisiin antaa toisessa jäsenvaltiossa asuvalle henkilölle tiedoksi sähköisesti ilman, että henkilö on nimenomaisesti suostunut tämän tiedoksiannottavan käyttämiseen.

Lakivaliokunta katsoo valtioneuvoston tavoin, että neuvotteluissa on huolehdittava siitä, että haastehakemuksen tiedoksianto asetuksen nojalla tapahtuu kansallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä hyväksyttävällä ja oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaavalla tavalla. Valiokunta katsoo, että jatkoneuvotteluissa on tärkeää turvata se, että sähköinen tiedoksianto tältä osin edellyttää vastaanottajan nimenomaista suostumusta. On myös tärkeää, että sääntely on riittävän selkeää muun muassa sen osalta, miten suora sähköinen tiedoksianto käytännössä toteutetaan.

Voimassa olevaan 19 artiklaan ehdotetaan lisättäväksi säännös tuomioistuimen velvollisuudesta lähettää poissaolevalle vastaajalle ilmoitus oikeudenkäynnin aloittamisesta tai yksipuolisesta tuomiosta. Voimassa olevan artiklan mukaan takaisinsaantia on haettava kohtuullisen ajan kuluessa siitä, kun vastaaja on saanut tiedon päätöksestä (4 kohta). Artiklaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että takaisinsaannille säädettäisiin kaikissa jäsenvaltioissa yhtenäinen määräaika, joka olisi kaksi vuotta yksipuolisen tuomion antamisesta.

Valtioneuvoston kirjelmästä (s. 5) ilmi käyvin tavoin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun 15 §:n mukaan asianosaisella, jota vastaan on annettu yksipuolinen tuomio, on oikeus hakea takaisinsaantia siinä tuomioistuimessa, joka on antanut yksipuolisen tuomion. Takaisinsaantia on haettava kirjallisesti 30 päivän kuluessa siitä lukien, kun takaisinsaannin hakija hänen läsnäollessaan toimitetussa ulosmittauksessa taikka muulla tavoin todisteellisesti on saanut tiedon yksipuolisesta tuo-

Valiokunnan lausunto LaVL 25/2018 vp

miosta. Ehdotetun 19 artiklan mukaan takaisinsaantia ei voitaisi hakea, jos olisi kulunut enemmän kuin kaksi vuotta yksipuolisen tuomion antamisesta. Ehdotus rajoittaisi siten oikeutta takaisinsaannin hakemiseen silloin, kun haastehakemus on asetuksen nojalla annettu vastaajalle tiedoksi toisessa jäsenvaltiossa.

Lakivaliokunta yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että neuvotteluissa on huolehdittava siitä, että asetus ei vaikuta kansalliseen yksipuolista tuomiota koskevaan sääntelyyn.

Ehdotuksessa asetuksen 8 artiklan säännöksiä asiakirjan vastaanottamisesta kieltäytymisestä ehdotetaan tarkennettaviksi. Asetuksen 8 artiklan peruseriaatteeseen asiakirjojen kielivaatimuksista ei kuitenkaan ole ehdotettu muutosta. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että asiakirjojen kieltä ja asianmukaisia käännöksiä koskevat seikat ovat tärkeitä asianosaisten oikeusturvan kannalta.

Lakivaliokunta toteaa lopuksi, että asetusehdotuksen kannatettavista tavoitteista huolimatta eri muutosehdotusten yksityiskohtia on vielä syytä tarkastella ja huolehtia, että säännöksissä otetaan huomioon asianosaisten oikeusturvan vaatimukset.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Lakivaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 25.10.2018

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Kari Tolvanen kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Katja Hänninen vas
jäsen Ari Jalonen sin
jäsen Johanna Karimäki vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Suna Kymäläinen sd
jäsen Antero Laukkanen kd
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Antti Rantakangas kesk
jäsen Veera Ruoho kok
jäsen Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Ville Tavio ps

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mikko Monto